

«Τα συνταγματικά όρια ηλικίας αποχώρησης των δικαστικών λειτουργών υπό το πρίσμα της δικαστικής ανεξαρτησίας προς εξασφάλιση του δικαιώματος του πολίτη στην αμερόληπτη δικανική κρίση και υπό το πρίσμα της πολυσυζητημένης αύξησης του προσδόκιμου ζωής, που χρησιμοποιείται αντιεπισημονικά ως επιχείρημα για την επέκταση του εργάσιμου βίου τόσο των δικαστικών λειτουργών όσο και των λοιπών εργαζόμενων και επαγγελματιών.»

1. Τα συνταγματικά όρια συνταξιοδότησης των δικαστικών λειτουργών στην Ελλάδα [πλαίσιο, σκοπός και όρια μεταβολής]

Όπως αναπτύχθηκε ευρύτερα στο Συνέδριο σε προηγούμενες εισηγήσεις, η προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών δεν θεσπίζεται ως αυτοσκοπός ή προσωπικό προνόμιο αυτών. Αντιθέτως, θεσπίζεται ως αναγκαίο θεσμικό εργαλείο για την αμερόληπτη απονομή της δικαιοσύνης και την προστασία των συνταγματικών και δημοκρατικών αξιών της πολιτείας. Μία από τις σπουδαιότερες θεσμικές εγγυήσεις της ανεξαρτησίας αυτής, αποτελεί η ισοβιότητα, η οποία τερματίζεται με τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας αποχώρησης.

Η συνταγματική ρύθμιση του ανώτατου ορίου ηλικίας των δικαστικών λειτουργών συνιστά κρίσιμο πυλώνα της ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, καθώς λειτουργεί ως εγγύηση έναντι προσχηματικών ή συγκυριακών παρεμβάσεων στη σύνθεση των δικαστηρίων και διασφαλίζει τη συγκρότηση ενός δικαστικού σώματος θεσμικά θωρακισμένου έναντι πολιτικών επιρροών. Για τον λόγο αυτό, ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει ρητά, στο άρθρο 88 παρ. 5 του Συντάγματος, συγκεκριμένα και αριθμητικά προσδιορισμένα όρια ηλικίας αποχώρησης των δικαστικών λειτουργών (65/67), με ειδική ημερομηνία αποχώρησης και ιδιότυπο καθεστώς για την ηγεσία των ανωτάτων δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ. 5, οι δικαστικοί λειτουργοί έως και τον βαθμό εφέτη/αντεισαγγελέα εφετών αποχωρούν υποχρεωτικά με τη συμπλήρωση του 65ου έτους, όσοι δε κατέχουν ανώτερο βαθμό αποχωρούν με τη συμπλήρωση του 67. Η επιλογή αυτή της συνταγματικής πρόβλεψης των ορίων ηλικίας αποχώρησης των δικαστικών

λειτουργιών δεν είναι τυχαία, καθώς αποτρέπει την εργαλειοποίηση της υπηρεσιακής κατάστασης των δικαστών από τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία και στοχεύει στην εκμηδένιση παρεμβάσεων ικανών να αλλοιώσουν την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης. Συνακόλουθα, οποιαδήποτε μεταβολή των ορίων αυτών προϋποθέτει συνταγματική αναθεώρηση και δεν μπορεί να εισαχθεί με κοινό νόμο. Η θέση αυτή, άλλωστε, έχει υποστηριχθεί σταθερά στη θεωρία και στη δημόσια συζήτηση, ακριβώς επειδή η «εργαλειοποίηση» του ορίου ηλικίας θα μπορούσε να επηρεάσει τη σύνθεση των δικαστηρίων¹. Χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα για το ότι η αύξηση ή μείωση του ορίου ηλικίας δεν είναι ουδέτερη όταν συνοδεύεται από αναδρομική εφαρμογή ή διακριτική ευχέρεια της εκτελεστικής εξουσίας για παρατάσεις του χρόνου παραμονής, καταγράφηκε στην απόφαση του ΔΕΕ σε υπόθεση της Commission v. Poland (C-619/18, 24.6.2019, άρθρο 19 παρ. 1 ΣΕΕ) επί του ζητήματος της μείωσης του ορίου ηλικίας των δικαστών του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Πολωνίας, σε συνδυασμό με δυνατότητα παράτασης παραμονής στην υπηρεσία κατόπιν διακριτικής ευχέρειας και απόφασης του Προέδρου της Δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, θεσπίστηκε η διακριτική ευχέρεια του Προέδρου της Δημοκρατίας να επιτρέπει, δīs και για χρονικό διάστημα τριών ετών κάθε φορά, μεταξύ της ηλικίας των 65 ετών και εκείνης των 71 ετών, την παράταση της ενεργού υπηρεσίας δικαστή ανωτάτου εθνικού δικαστηρίου, ευχέρεια που δύναται να προκαλέσει εύλογες αμφιβολίες, ιδίως στους πολίτες, ως προς το ανεπηρέαστο των οικείων δικαστών από εξωτερικά στοιχεία και ως προς την ουδετερότητά τους έναντι των συμφερόντων που ενδέχεται να αντιπαρατεθούν ενώπιόν τους, καθώς τέθηκε ο προβληματισμός ότι η προοπτική να πρέπει ο ενδιαφερόμενος δικαστής να απευθυνθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για να ζητήσει τέτοια παράταση δύναται να προκαλέσει στον ενδιαφερόμενο δικαστή πίεση, η οποία μπορεί να τον αναγκάσει να

---

¹ Δογματική επεξεργασία του Άρθρου 88 Σ. (Syntagma Watch, 2023), με ανάλυση για το 65/67, το «πλάσμα» της 30ής Ιουνίου και συναφή νομολογία (Κ.Γώγος και τις εκεί παραπομπές), βλ. και Σύνταγμα, ερμηνεία κατ' άρθρο (Άρθρο 88), ηλεκτρονική έκδοση Syntagma Watch, Μάιος 2023, (Κ.Γώγος και τις εκεί παραπομπές).

συμμορφωθεί προς ενδεχόμενες υποδείξεις του Προέδρου της Δημοκρατίας όσον αφορά τις υποθέσεις των οποίων έχει επιληφθεί².

Θεμιτώς, λοιπόν, κατά το Ελληνικό Σύνταγμα, τα όρια αυτά δεν είναι απλώς ζήτημα κοινής νομοθεσίας ή υπηρεσιακής πολιτικής και είναι συνταγματικά κατοχυρωμένα στο άρθρο 88 παρ. 5 του Συντάγματος³⁴.

Προς εξασφάλιση επίσης της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών, η κατοχύρωση της ισοβιότητας και των ορίων ηλικίας στο Σύνταγμα εξυπηρετεί, επιπλέον, την προβλεψιμότητα (και από τους πολίτες) της δικαστικής σταδιοδρομίας, καθώς και την ανάγκη θεσμικής σταθερότητας και διασφάλισης της εμπειρίας του δικαστικού σώματος. Για τον λόγο αυτό, εξάλλου, οι δικαστές επιλέγονται για την εισαγωγική βαθμίδα με προοπτική εξέλιξης σε ανώτερες ιεραρχικά θέσεις, οι οποίες καλύπτονται αποκλειστικά από συναδέλφους τους. Τυχόν διορισμός δικαστών για ορισμένη θητεία (δικαστές επί θητεία), ή διορισμός/εισαγωγή δικαστών απευθείας σε ανώτερους βαθμούς εναλλασσόμενοι ενδεχομένως μεταξύ της δικαιοσύνης και άλλων επαγγελματιών ή δημοσίων θέσεων, δεν συνάδει με τον σκοπό του συνταγματικού αυτού πλαισίου και τις εγγυήσεις κατά των παρεμβάσεων της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας.

Με γνώμονα δε, ότι, όπως άλλωστε έχει διαπιστωθεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ισορροπία μεταξύ εμπειρίας και ανανέωσης των δικαστών είναι κρίσιμη για τη διατήρηση της αξιοπιστίας και της λειτουργικής

---

² ΔΕΕ, C-619/18, Commission v. Poland (24.6.2019) – Αρχή αμεταθετότητας και κριτήρια για μεταβολές ορίου ηλικίας δικαστών· σχετική γνώμη Γεν. Εισαγγελέα και περαιτέρω σχολιασμός. eur-lex.europa.eu+1

³ Venice Commission, CDL-AD(2017)031 και CCJE, Opinion No. 1 (2001) – Ευρωπαϊκά πρότυπα για την ανεξαρτησία και την (μη) εργαλειοποίηση των ορίων ηλικίας. venice.coe.int+1 βλ. και Δικαστική ανεξαρτησία και αμεροληψία, Δ.Ράικος, εκδόσεις Σάκκουλα, 2008

⁴ Με τον τρόπο αυτό ο κοινός νομοθέτης εμποδίζεται να χρησιμοποιεί τη μεθόδευση της μείωσης της ηλικίας για να απαλλαγεί από ανεπιθύμητους Δικαστές, όπως συνέβη σε ανώμαλες περιόδους του παρελθόντος (και τη μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης έκριναν ως αντισυνταγματική οι υπ' αριθμ. ολομ. 44/1946 και ολομ. 370/1946 αποφάσεις του ΣτΕ).

αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος⁵, τα ισχύοντα όρια ηλικίας, ήτοι 65/67, σύμφωνα με το άρθρο 88 παρ.5 του Συντάγματος, συνδυάζουν αποτελεσματικά την απαιτούμενη θεσμική σταθερότητα με τη λειτουργική ανανέωση του δικαστικού σώματος, καθώς και την ομαλή εξέλιξη των νεότερων στις υψηλότερες βαθμίδες⁶. Τυχόν αύξηση των ορίων ηλικίας αποχώρησης είναι σαφές ότι θα ανέτρεπε την ισορροπία αυτή.

2. Η αύξηση των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης σε συνάρτηση με το προσδόκιμο ζωής.

Ωστόσο, παρά την ανωτέρω παραδοχή, ήδη από το έτος 2016 τέθηκε στον δημόσιο διάλογο το ζήτημα της αύξησης του ορίου ηλικίας αποχώρησης των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών από την υπηρεσία. Η πρόταση αυτή και η γενικότερη φιλοσοφία της εντάσσεται αντικειμενικά στην ευρύτερη συζήτηση για την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης των τελευταίων ετών (περί τα 20 τουλάχιστον), κατά τα οποία οι κυβερνήσεις στην Ε.Ε. συζητούν ή εφαρμόζουν αυξήσεις στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης, επικαλούμενες, μεταξύ άλλων, την ενεργό γήρανση του πληθυσμού, την αύξηση του προσδόκιμου ζωής και την υπογεννητικότητα.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες με υψηλή αύξηση του νόμιμου ορίου συνταξιοδότησης την τελευταία δεκαετία, μετά τις μεταρρυθμίσεις των νόμων 3863/2010, 4336/2015, 4387/2016 και 4670/2020. Με τους τελευταίους νόμους το γενικό όριο ηλικίας συνταξιοδότησης έχει συνδεθεί με το προσδόκιμο ζωής και αναμένεται, ως εκ τούτου, να αναπροσαρμόζεται σταδιακά.

Η σύνδεση αυτή, ωστόσο, είναι αντιεπισημονική. Και τούτο διότι, ναί μεν η ιατρική πρόοδος έχει επιτρέψει πράγματι την αύξηση του προσδόκιμου ζωής, ωστόσο, η αύξηση αυτή δεν συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση των ετών υγιούς ζωής. Η έννοια του «προσδόκιμου καλής υγείας» αναδεικνύει το χάσμα μεταξύ της ποσοτικής και ποιοτικής διάστασης της μακροζωίας.

---

⁵ European Network of Councils for the Judiciary, 2023, αποφάσεις ΔΕΕ της 21.7.2011, υποθέσεις C-159/10 και C-160/10 και ΣΤΕ 805/2025

⁶ Αναγκαία, επίσης, συνθήκη για την ανανέωση των αντιλήψεων και των προσεγγίσεων που είναι αναγκαίες για την προσαρμογή της νομολογίας στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το προσδόκιμο καλής υγείας παραμένει στάσιμο ή μειώνεται σε πολλές χώρες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία για το έτος 2024 (της Eurostat), το μέσο όρο προσδόκιμο ζωής στην ΕΕ ανέρχεται στα 81,5 έτη, ενώ το προσδόκιμο καλής υγείας μόλις στα 64,9 έτη. Η απόκλιση αυτή των περίπου 16 ετών καταδεικνύει ότι σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού ζει τα τελευταία έτη πριν ή μετά τη συνταξιοδότηση με επιβαρυσμένη υγεία, χρόνιες παθήσεις ή περιορισμένη λειτουργικότητα. Για παράδειγμα στην Ελλάδα, το έτος 2023, το προσδόκιμο ζωής ήταν 81 έτη (τα έτη 2020-2022 υπήρξε ορατή πτώση, λόγω της επιβάρυνσης από την πανδημία covid 19), αλλά το προσδόκιμο καλής υγείας μόλις 66 έτη. Το δε έτος 2024 το προσδόκιμο καλής υγείας μειώθηκε στα 65,1 έτη για τις γυναίκες και στα 63,7 έτη για τους άνδρες, ήτοι σημαντικά χαμηλότερο από το συνολικό προσδόκιμο ζωής (Eurostat). Μάλιστα, σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΣΕ (έκθεση έτους 2023), το προσδόκιμο καλής υγείας των Ελλήνων εργαζομένων υπολείπεται του ευρωπαϊκού μέσου όρου κατά 2,5 έτη, ενώ το 38% των εργαζομένων ηλικίας 60-64 ετών δηλώνει προβλήματα υγείας που περιορίζουν την εργασιακή τους ικανότητα. Η δε κοινωνική ανισότητα [συνθήκες διαβίωσης, δυνατότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, ποιότητα διατροφής, κ.λπ.] εντείνει αυτή τη διαφοροποίηση, με αποτέλεσμα τα άτομα χαμηλότερου εισοδηματικού επιπέδου να εμφανίζουν χαμηλότερο προσδόκιμο καλής υγείας έως και επτά έτη σε σχέση με τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα (ΕΛΣΤΑΤ, 2024). Κατ' αποτέλεσμα, ένα μεγάλο μέρος του χρόνου της ζωής, τουλάχιστον μετά την ηλικία των 66 ετών, διανύεται με νόσο ή περιορισμό λειτουργικότητας.

Υπό τα δεδομένα αυτά, η περαιτέρω αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης ή αφυπηρέτησης δεν οδηγεί σε πραγματική επιμήκυνση του παραγωγικού εργασιακού βίου, αλλά αυξάνει αναπόφευκτα τις περιπτώσεις πρόωρης αποχώρησης/συνταξιοδότησης λόγω ασθένειας, αναπηρίας ή αδυναμίας συνέχισης της εργασίας, πριν δηλαδή τη συμπλήρωση των αυξημένων ορίων συνταξιοδότησης. Ήδη, το έτος 2022, το 22% των νέων συνταξιούχων στην Ελλάδα, συνταξιοδοτήθηκε για λόγους υγείας⁷. Η αντιεπιστημονική, λοιπόν, χρήση της αύξησης του προσδόκιμου ζωής, ως

---

⁷ βλ. στοιχεία ΗΔΙΚΑ, έτους 2023

επιχείρημα για την αύξηση των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης⁸, χωρίς η παράταση της επαγγελματικής ζωής να συμβαδίζει με τη δυνατότητα των ατόμων να εργάζονται με ασφάλεια και αξιοπρέπεια⁹, θέτει σε υψηλή διακινδύνευση τόσο το δικαίωμα στη σύνταξη [το οποίο απορρέει από τον συνταγματικό πυρήνα του δικαιώματος κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 22 παρ.5 του Σ) και τη θεμελιώδη υποχρέωση του κράτους να διασφαλίζει τη δυνατότητα αξιοπρεπούς διαβίωσης, κατ' άρθρα 2 παρ.1 και 25 παρ.1 του Σ (αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου)], όσο και το δικαίωμα στην αξιοπρεπή γήρανση [που ως ανθρώπινο δικαίωμα εγγράφεται στο άρθρο 21 παρ. 3 του Σ], αφού σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού θα εξαναγκάζεται να αποχωρήσει από την εργασία μη έχοντας τελικά κατοχυρώσει πλήρη συνταξιοδοτικά δικαιώματα και συντάξιμες αποδοχές.

Άλλωστε, κανείς δεν αμφισβητεί ότι για την αποτελεσματική και ασφαλή συνέχιση της οποιασδήποτε εργασίας τίθεται ως προϋπόθεση η αντίστοιχη ποιότητα σωματικής, ψυχικής και πνευματικής υγείας.

Κατόπιν αυτών και επισημαίνοντας ειδικότερα ότι: (i) η αποτελεσματική άσκηση του δικαιοδοτικού λειτουργήματος προϋποθέτει υψηλό επίπεδο πνευματικής διαύγειας, ταχύτητας επεξεργασίας σύνθετων δεδομένων, ψυχικής αντοχής και συνεχούς εγρήγορσης, (ii) η κοινωνία δικαιολογημένα απαιτεί η απονομή της δικαιοσύνης να πραγματοποιείται από δικαστικούς λειτουργούς που διαθέτουν τις απαιτούμενες αυτές ικανότητες και (iii) μεμονωμένες εξαιρέσεις περιπτώσεων ιδιαίτερα υψηλής ατομικής αντοχής ή απόδοσης δεν μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο γενικής νομοθετικής ρύθμισης, πολλώ δε μάλλον τροποποίηση συνταγματικής πρόβλεψης, καθίσταται σαφές ότι η διατήρηση των υφιστάμενων ορίων ηλικίας αποχώρησης των δικαστικών λειτουργών, όπως προβλέπονται στο άρθρο 88 παρ. 5 του Συντάγματος (65/67), υπηρετεί και από αυτή τη σκοπιά τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του δικαστικού συστήματος.

Τέλος, ας μην παραβλέπουμε ότι η προοπτική αύξησης των ορίων ηλικίας αποχώρησης των δικαστών από την υπηρεσία ενέχει τον κίνδυνο της

---

⁸ σύμφωνα με σχετική έκθεση ΟΟΣΑ, έτους 2023

⁹ βλ. σχετική έκθεση Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, έτους 2020

αλυσιδωτής παρέμβασης στην ασφαλιστική νομοθεσία για την ομοίως αντιεπισημονική αύξηση ορίων συνταξιοδότησης όλων των κλάδων, κόντρα στις αντικειμενικές δυνατότητες της εποχής για κοινωνική πρόοδο και για μείωση του χρόνου εργασίας, με διασφάλιση αξιοπρεπούς σύνταξης και κοινωνικής προστασίας.

3. Το κρίσιμο ερώτημα παραμένει; Μπορεί η πολιτεία να ζητά από τους πολίτες να εργάζονται περισσότερα χρόνια όταν το προσδόκιμο καλής υγείας δεν αυξάνεται στον ίδιο ρυθμό με το προσδόκιμο ζωής;

Νομίζω, η απάντηση έχει δοθεί. Όταν οι άνθρωποι ζουν περισσότερο, αλλά όχι καλύτερα, η παράταση του εργασιακού βίου καταλήγει σε κοινωνική αδικία. Η αδικία αυτή επιτείνεται όταν είναι εξίσου φανερό ότι η παράταση του εργασιακού/επαγγελματικού βίου δεν μπορεί να λύσει από μόνη της το πρόβλημα της έλλειψης των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων, όσο υπάρχει ανεργία, ανασφάλιστη εργασία και επέκταση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, με μείωση μισθών και γενικότερα αποδοχών επί των οποίων υπολογίζονται οι εισφορές και όσο τα αποθεματικά των ταμείων χρησιμοποιούνται για αλλότριους σκοπούς με ζημιογόνα για αυτά αποτελέσματα [βλ. π.χ. εισαγωγή των αποθεματικών και της περιουσίας των ασφαλιστικών ταμείων στο Χρηματιστήριο, την υποχρεωτική αγορά ομολόγων του ελληνικού δημοσίου (κατά τη διάρκεια των μνημονίων με κούρεμα PSI στη συνέχεια), τον α.ν. 1611/1950, με τον οποίο επιβλήθηκε η κατάθεση των αποθεματικών των ασφαλιστικών Ταμείων στην Τράπεζα της Ελλάδας με τόκο χαμηλότερο του πληθωρισμού και του επιτοκίου τραπεζικών καταθέσεων, για τη χρηματοδότηση επενδύσεων]. Το δε δημογραφικό, που χρησιμοποιείται, επίσης, ως επιχείρημα για την αύξηση των ορίων ηλικίας, είναι κοινωνικό πρόβλημα και συνδέεται ομοίως με την ανεργία, την εργασιακή ανασφάλεια και την ανατροπή των εργασιακών σχέσεων ή και την υπερεργασία με χαμηλό μισθό, κ.λπ. [δεν είναι τυχαίο ότι η υπογεννητικότητα εκτινάχθηκε την περίοδο 2011-2022 στην Ελλάδα]. Αντιμετωπίζεται δε με μέτρα κοινωνικής πολιτικής και λύνεται μόνο με την εξασφάλιση σταθερής εργασίας, με μισθούς που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τη συνακόλουθη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αξιοποιώντας δηλαδή προς όφελος της κοινωνίας τις ασύλληπτες δυνατότητες της εποχής για καλύτερη ζωή, σε αντίθεση με όσα συμβαίνουν σήμερα και καταγράφονται στην πρόσφατη «Έκθεση για τη φτώχεια στην

Ελλάδα το 2025» του Ελληνικού Δικτύου για την καταπολέμηση της Φτώχειας (EAPN Greece) [το 26,9% του πληθυσμού της χώρας (δηλαδή 2,74 εκατομμύρια άτομα) βιώνουν τον κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ποσοστό αυξημένο κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά], τα οποία είναι ανακόλουθα της σημερινής επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου και αντιστοιχούν σε εποχές του 19^{ου} αιώνα (έλλειψη θέρμανσης, αδυναμία εξασφάλισης τροφίμων, αδυναμία εξασφάλισης φαρμάκων, κ.λπ.).

Εν κατακλείδι: Η αυτόματη αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης με βάση το προσδόκιμο όριο ζωής, συνιστά αντιστημονική προσέγγιση των προαναφερόμενων κοινωνικών προβλημάτων σε βάρος του δικαιώματος στη σύνταξη και την αξιοπρεπή γήρανση. Συνιστά ταυτόχρονα διαγενεακή αδικία, σε βάρος μιας νέας γενιάς που βιώνει μεσαιωνικού τύπου συνθήκες εργασίας και ανεργία. Η δίκαιη αντιμετώπιση του ζητήματος των ορίων συνταξιοδότησης (ή αποχώρησης από την υπηρεσία) δεν μπορεί να αποκοπεί από τα εκάστοτε στατιστικά δεδομένα του προσδόκιμου καλής υγείας. Προϋποθέτει μια νέα κοινωνική συμφωνία, όπου η οικονομική βιωσιμότητα συνυπάρχει με την κοινωνική συνοχή και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Από την παρέμβαση της Παναγιώτας Χαραλαμπίδου, Πρ. Πρωτοδικών Δ.Δ., Γ.Γ. του Δ.Σ. της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών (Ε.Δ.Δ.) στο Συνέδριο της Ε.Δ.Δ. στο Ναύπλιο (29/10-1/11/2025), με τίτλο "Σύνταγμα σε Δοκιμασία: Διαχρονικά Ζητήματα και Σύγχρονες Προκλήσεις" στη 2η Συνεδρία με θέμα "Δικαιώματα".